

Recenzija knjige Ljubomira Erića, *Psihodinamična psihiatrija I: Zgodovina, osnovni principi, teorije.*

Prevedla Neda Bačić.

Predgovor k slovenski izdaji: Gorazd V. Mrevlje. Ljubljana: Hermes IPAL.

Knjiga z naslovom »Psihodinamična psihiatrija I« zajema pregled najpomembnejših psihodinamičnih (večinoma psihoanalitičnih) teorij psihičnih motenj oziroma bolezní, oblik zdravljenja in njihovih glavnih predstavnikov. Posamezne psihoanalitične in druge dinamične smeri nam predstavljajo uveljavljeni zdravniki in psihologi, ki delujejo (ali so delovali) na področju psihoterapije v Srbiji. To so glavni urednik knjige, psihiater in psihoanalitični terapevt Ljubomir Erić, nevrolog Vladimir S. Kostić, psihiatrinja in skupinska analitičarka Ivanka Jovanović Dunjić, klinična psihologinja Ksenija Kondić, eksistencialni terapevt in psihiater Peter Opalić, transakcijski terapevt Zoran Milivojević in drugi. Knjiga ima za slovenske razmere nekoliko nenavaden naslov, saj pri nas pojmov, kot sta psihodinamika in psihiatrija, navadno ne povezujemo. Za razliko od beograjske oziroma srbske psihiatrije, ki je še od časov skupne države pretežno psihoanalitično orientirana, v slovenski psihiatriji (tako kot marsikje v zahodnem svetu) prevladujejo biološki koncepti in simptomatsko orientirani terapevtski pristopi. Vendar je vsakršen redukcionizem, tako biološki, psihološki ali socialni, odveč. Razumevanje psihopatologije v sodobni znanosti ni mogoče brez interdisciplinarnega pristopa, kjer se biološko in psihološko nenehno prežemata glede na načelo in – in, ne izključujeta pa se glede na načelo ali – ali, kot nam to lepo pojasni Erić že v Predgovoru knjige (str. 13).

V Uvodnih razmišljanjih Erić nadaljuje s predstavitvijo nastanka in zgodovinskega razvoja konceptov, na katerih temelji psihodinamična teorija, in definiranjem osnovnih psihoanalitičnih pojmov, kot so transfer, kontratransfer in odpor. Koncepti so dovolj jasno in nazorno predstavljeni, razumljivi tudi laičnemu bralcu. Sledi kratka biografija Sigmunda Freuda s posebnim poudarkom na njegovih nevroloških raziskovanjih (Vladimir S. Kostić), ki služi kot nekakšen uvod v kasnejši Erićev tekst o nevropsihoanalizi. Zadnji del Uvodnih razmišljanj je posvečen predstavitvi klasične psihoanalize Sigmunda Freuda, razvoju in razvejanosti psihoanalize. V tem prispevku Erić zgoščeno zaobjame zgodovinski razvoj psihoanalitične misli in njihovih avtorjev ter predstavi smernice razvoja psihoanalize v prihodnosti. Posebno pomembni so njegovi poudarki o potrebi po integraciji, ne samo različnih psihodinamičnih in drugih terapevtskih pristopov, ampak tudi integraciji humanističnih in nevrobioloških znanosti. S tem prispevkom postavi Erić zahtevne cilje in okvirje celotni knjigi, ki jim skušajo sodelujoči avtorji bolj ali manj uspešno slediti.

Skozi predstavitev Freudovih del, razvoja njegove teorije in praktičnega dela s pacienti, Ivanka Jovanović Dunjić skrbno in sistematično predstavi poglede klasične psihoanalize na različne oblike psihopatologije, od nevrotičnih do psihotičnih motenj. Sledi poglavje o ego psihologiji, eni najpomembnejših smeri razvoja psihoanalize, kjer avtorica Ksenija Kondić opiše koncepte

glavnih predstavnikov te smeri (Paula Federna, Heinza Hartmanna, Ernsta Krisa, Rudolfa Loewensteina in Anne Freud), poleg tega pa vključi tudi spoznanja razvojnih analitikov, kot sta Rene Spitz in Erik Erikson. Na ego in razvojno psihoanalizo se navezuje teorija objektivnih odnosov, ki jo opiše Vida Rakić Glišič. V svojem prispevku izpostavlja predvsem dela Melanie Klein, Donalda Winnicotta in Wilfreda Biona. Te smeri predstavljajo precejšen odmik oziroma dopolnitev Freudove psihoseksualne razvojne teorije gonov in notranjih konfliktov v smer emocionalno-kognitivnega in psihosocialnega razvoja, odmik, ki odpira pot zdravljenju pacientov s težjimi, tudi psihotičnimi patologijami. Kljub medsebojnemu nasprotovanju posameznih predstavnikov avtorica Vida Rakić Glišič ne pozabi omeniti tudi poskusov integracije ego psihologije in teorije objektivnih odnosov s strani ameriških psihoanalitikov (str. 196). Glede na to, da so te smeri psihoanalize pri nas dobro uveljavljene in imamo v Sloveniji kar nekaj literature s tega področja (glej npr. Peter Praper, 1999), sem mogoče malo bolj zahteven do predstavitve teh, precej zapletenih konceptov, ki bi po mojem mnenju potrebovali več prostora v knjigi. Pogrešam npr. predstavitev vseh faz Eriksonovega psihosocialnega razvoja, ne samo prve (str. 186), saj je Erik Erikson eden izmed redkih avtorjev, ki poudarja psihični razvoj do pozne starosti. Njegov koncept identitete je tudi pomembno zaznamoval psihoanalizo in psihiatrijo težjih patologij (glej npr. Kernberg, 1986). Tekst teh dveh poglavij je za laike in študente precej zahteven ter občasno težje razumljiv, na trenutke tudi zaradi manj spretnega prevoda, ki bi zahteval dobro poznavanje teorije psihoanalize. Vsekakor je to del knjige, ki se mi zdi najbolj kompleksen, saj skuša integrirati že tako zapletene psihoanalitične koncepte.

Psihoanalitične smeri, ki poudarjajo pomen socialnih oziroma družbenih vplivov na psihični razvoj in pojav psihopatologije, predstavljata psihiater in psihoterapevt Dušan Kolar in glavni urednik Ljubomir Erić. Glavni predstavniki t. i. neofreudovske šole psihoanalize so Karen Horney, Erich Fromm in Harry Stack Sullivan. Avtorja pregledno opišeta njihovo življenjsko pot, odnose in nasprotovanja Freudu, ki so spodbudili njihove izvirne prispevke k psihoanalitični teoriji. Sullivan je prepoznan tudi kot začetnik self psihologije (Erić, str.251), zato njegova teorija predstavlja dobro osnovo za naslednje poglavje, v katerem psiholog Aleksander Dimitrijević predstavi psihoanalitično psihologijo selfa Heinza Kohuta, naslednjega pomembnega avtorja, ki je prispeval izvirna spoznanja k sodobni psihoanalitični teoriji razvoja osebnosti, narcisizmu in značilnostih terapevtskega odnosa pri delu z narcisističnimi pacienti. S tem smo že pri relacijski psihoanalizi, »psihologiji dveh oseb« (str. 289), pristopu, ki poudarja enakovreden pomen obeh udeležencev, terapevta in pacienta oziroma zdravljen odnos v terapevtskem procesu. Glavni predstavnik relacijske psihoanalize, Stephen Mitchell, je s svojo teorijo ponudil še eno ustvarjalno sintezo postklasičnih trendov v psihoanalizi (Dimitrijević, str. 292). V analizi intersubjektivnega odnosa se avtor dotakne tudi drugih sodobnih raziskovalcev zgodnjih odnosov otroka z roditeljem, eden takšnih je npr. Daniel Stern.

V poglavju o nevropsihoanalizi Erić opiše nove možne poti razvoja psihoanalize. Gre za poskuse integracije psihoanalitičnih in nevroloških spoznanj, pri čemer nekateri ne skrivajo želje, da bi s pomočjo sodobnih preiskovalnih metod možganov našli empirično potrditev psihoanalitičnih teorij, da bi psihoanaliza v nevroznanostih poiskala svojo znanstvenost. Vendar bi pri tem morali ostati previdni. Od psihoanalize do biologije je dolga pot, če parafraziram Gottlieba.¹ Če bomo pozabili, da je psihični aparat kompleksen, nelinearen in interakcijski sistem, ki je na povsem drugi kakovostni ravni kot biološki, lahko hitro zaidemo v pretirano poenostavitev in posplošitev. Na tej poti iskanja bioloških temeljev psihičnih fenomenov bi si lahko pomagali s spoznanji

¹Pot od genetskega materiala do vedenja je dolga, pri čemer biološke strukture in okolje vplivajo drug na drugega, to je sistem, ki se nenehno razvija v interakciji (Gottlieb, 1998).

kognitivne psihologije, čeprav Erić meni, da so to skromnejši cilji (str. 318). Vendar je mogoče bolje napredovati z manjšimi, bolj trdnimi, kot prevelikimi, negotovimi koraki. Lep primer za to je npr. Sidney Blatt (glej npr. Blatt, 1995), ki je z manj strukturiranimi diagnostičnimi tehnikami veliko prispeval k empirični potrditvi psihoanalitičnih razvojnih konceptov. Ne glede na dolgo pot, ki je pred nami, kognitivna nevroznanost ponuja nove možnosti za razvoj in verifikacijo psihoanalize.

Zadnji del knjige pripada »drugim dinamičnim teorijam«. Prva med njimi je predstavljena psihoanalitična psihosomatika (Vladimir Adamović). Ni mi sicer povsem jasno, zakaj ta usmeritev ni uvrščena v prejšnje poglavje, saj so vsaj nekatere izmed njenih vej zelo povezane s teorijo klasične psihoanalize. Pariška psihosomatska šola npr. razvija Freudov model z uvedbo t. i. tretje topike, s katerim pojasnjuje, ne samo mehanizme, ki se uveljavljajo pri psihosomatskih motnjah, ampak tudi druge fenomene, kot so npr. halucinacije, blodnje in perverzije (Dejours, 1986). Vsekakor pa je ena najbolj pomembnih obogatitev psihoanalize s strani psihosomatskih psihoanalitikov koncept aleksitimije (ki bi ga lahko primerjali tudi s teorijo mentalizacije, glej npr. Fonagy, 2006), ki mu tudi avtor knjige posveti dovolj pozornosti (str. 381–384). Eksistencialne razsežnosti psihičnih motenj nam predstavi Peter Opalič, priznani eksistencialistični psihoterapevt, ki je, na žalost, lani umrl. Slovencem dobro poznan Zoran Milivojević se ukvarja z odnosom med psihoanalizo in drugimi psihoterapevtskimi pristopi, predvsem transakcijsko in gestalt terapijo ter psihodramo. Knjigo zaključuje Vladan Starčević, psihiater iz Avstralije, s svojim razmišljanjem o odnosu in skupnih točkah med psihodinamičnimi, kognitivnimi in vedenjskimi terapijami.

Knjiga, ki jo imamo pred seboj, predstavlja ambiciozen poskus jasno in zgoščeno opisati vso razvejanost ter kompleksnost psihoanalitične teorije, življenjsko pot njenih glavnih tvorcev in pomena, ki jo ima posamezna smer za psihiatrično ter psihoterapevtsko obravnavo. Zato sem se v recenziji lahko, na račun ostalih, dotaknil samo izbranih delov prispevkov. Kljub pestrosti teorij in avtorjev, ki so prispevali k nastanku knjige, lahko najdemo skupne točke. Dobra stran knjige je, poleg preglednosti, odprtost do novih spoznanj in usmerjenost k iskanju skupnih točk in kontinuitete med, ne samo pogosto rivalitetnimi psihoanalitiki, ampak tudi ostalimi psihoterapevtskimi usmeritvami. Zdi se, da sta sodobna psihoanaliza in psihoterapija na poti k novi razvojni ravni, od diferenciacije k povezovanju, iskanju ter verificiranju skupne paradigme različnih terapevtskih konceptov, disciplin in znanosti, ki imajo za cilj zdravje človeka. Le takšen pristop bo omogočal tudi znanstveni napredek. Laik in študent bosta v knjigi našla pregled najpomembnejših psihodinamskih terapevtskih pristopov, saj se je v poplavi raznih terapevtskih priročnikov danes težko znajti. Izkušen terapevt bo v knjigi lahko osvežil svoje znanje in našel motiv za njegovo poglobitev. Knjiga ima oznako 1, zato že z velikim zanimanjem pričakujem njeno nadaljevanje.

Literatura

- Blatt, S. J. (1995). Representational structures in psychopathology. V: D. Cicchetti in S. L. Toth (ur.) *Emotion, cognition and representation. Rochester Symposium on developmental psychology*, 6 (1–33). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Dejours, C. (1986). *Telo između biologije i psihoanalize*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića (prevod Baštić, M. in Stojković, G.).
- Fonagy, P. (2006). *Handbook of mentalization-based treatment*. Chichester: John Wiley.
- Gottlieb, G. (1998). Normally occurring environmental and behavioral influences on gene activi-

ty: From central dogma to probabilistic epigenesis. *Psychological Review*, 105, 792–802.

Kernberg, O. F. (1986). *Severe personality disorders. Psychotherapeutic strategies*. New Haven and London: Yale University Press.

Praper, P. (1999). *Razvojna analitična psihoterapija*. Ljubljana: Inštitut za klinično psihologijo (razširjena izdaja).
